

Kulturværdiudvalgets Beretning for 1989

Indholdsfortegnelse

- [Kulturværdiudvalget](#)
- [Regnskab for 1989](#)
- [Beretning for 1989](#)
- [Om forhåndsgennemgang](#)
- [Udvalgets forbehold](#)
- [Beslutning i henhold til § 2, stk. 4.](#)
- [Retsvirkninger af udførselsforbud](#)
- [Pilos portræt af Frederik den Femte](#)
- [Om værdifastsættelse af kulturgenstande](#)
- [Hetsch-møblementet](#)
- [C.A. Jensens portræt af I.C. Dahl](#)
- [Informationsvirksomhed m.v.](#)

Kulturværdiudvalget

Kulturværdiudvalgets sammensætning og opgaver er fastsat i lov nr. 332 af 4. juni 1986 om sikring af kulturværdier i Danmark. Udvalget består af rigsantikvaren, rigsarkivaren, direktøren for Statens Museum for Kunst, overbibliotekaren ved Den Kongelige Bibliotek samt formanden for Statens Museumsnævn. Udvalget har til opgave at afgøre, om kulturgenstande, der er omfattet af loven, må udføres til udlandet eller til Færøerne og Grønland. Nærmere regler om Kulturværdiudvalgets virksomhed er fastsat i udvalgets forretningsorden af 12. maj 1987 og i Kulturministeriets bekendtgørelse nr. 404 af 11. juni 1987. I følge bekendtgørelsens § 5 aflægges udvalget årligt regnskab og beretning for sin virksomhed til Kulturministeren senest 4 måneder efter finansårets udløb.

[Til toppen](#)

Regnskab for 1989

Såfremt Kulturværdiudvalget afslår udførselstilladelse, skal udvalget afgive tilbud om erhvervelse af genstanden til markedspris, jfr. lovens § 11. Til dette formål opføres en årlig statslig bevilling, der forudsættes suppleret med fondsstøtte.

I finansåret 1989 udgjorde bevillingen 2.710.600,00 kr. Udvalget modtog 540.000 kr. i fondsstøtte m.m. og man afholdt udgifter på tilsammen 1.558.506 kr. Den uforbrugte del af bevillingen er søgt overført til 1990.

[Til toppen](#)

Beretning for 1989

Kulturværdiudvalget har afholdt 6 møder i 1989.

Udvalget har forhåndsgennemgået i alt 63 auktionskataloger omfattende mere end 81.000 katalognumre over antikviteter, malerier, bøger, breve, manuskripter m.m. I forbindelse med forhåndsgennemgangen tog Kulturværdiudvalget forbehold over for 7 kulturgenstande. Over for 1 genstand indstillede udvalget til Kulturministeren at træffe beslutning i henhold til lovens § 2, stk. 4. Udvalget nedlagde udførselsforbud over for 1 genstand i forbindelse med forhåndsgennemgangen.

Udvalget har endvidere behandlet 120 individuelle ansøgninger fra antikvitetshandlere, antikvarboghandlere, privatpersoner og repræsentanter for udenlandske auktionsfirmaer m.fl. om udførsel af i alt 426 møbler o.lign., 3 ure, 1 bog, 64 malerier, 4 musikinstrumenter og 33 oldsager. Der blev givet udførselstilladelse til alle de nævnte genstande på nær en celt (øksehoved) af bronze fra yngre bronzealder, der opfattes som danefæ og derfor ikke må gøres til genstand for handel.

Udvalget gav tilladelse til midlertidig udførsel af 96 malerier til udstillinger i udlandet samt til 1 musikinstrument med henblik på reparation i udlandet. Der blev meddelt 2 stående udførselstilladelser, jfr. lovens § 10. Udvalget har i 1989 erhvervet et møblement tegnet af G.F. Hetsch og et oliemaleri af Frederik den Femte udført af Carl Gustav Pilo.

Nedenfor redegøres nærmere for udvalgets forbehold og udførselsforbud m.m.

[Til toppen](#)

Om forhåndsgennemgang

Udvalgets væsentligste arbejde har været forhåndsgennemgangen af auktionskataloger. Dette arbejde er udført af de implicerede institutioner, men Kulturværdiudvalget har herudover haft stor hjælp af de tilknyttede netværksinstitutioner: Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, Kunstakademiets Bibliotek, Kunstindustrimuseet, Musikhistorisk Museum, Rosenborgsamlingen og Tøjhusmuseet.

Fremgangsmåden i forbindelse med forhåndsgennemgangen er fastlagt i bekendtgørelsens § 9 og går ud på, at udvalget før auktionen foretager en foreløbig gennemgang af kataloget og eventuelt en besigtigelse af enkelte genstande. Udvalgets forbehold angiver, hvilke katalognumre, der kræves forelagt for udvalget, hvis genstandene efter auktionens afholdelse ønskes udført. Udvalget kan tage forbehold for genstande, som i kataloget er værdisat til under 100.000 kr. såfremt de på auktionen sælges for 100.000 kr. eller derover i hammslag. Katalognumre for hvilke der ikke er taget forbehold, betragtes efter forhåndsgennemgangen som værende uden beskyttelsesinteresse og kan frit udføres. Det er udvalgets opfattelse, at den anførte ordning har fungeret tilfredsstillende og er et rationelt og effektivt instrument i forbindelse med lovens administration.

[Til toppen](#)

Udvalgets forbehold

Som anført blev der i forbindelse med forhåndsgennemgangen taget forbehold over for 7 genstande. Det drejede sig om følgende: Et maleri af Martinus Rørbye fra 1832: Vester

Egede Kirke med Gisselfeld Kloster i baggrunden. En stol af Constantin Hansen fra 1845. Et maleri af Jørgen Roed: Parti af en gade i Rodskilde med Domkirken i baggrunden. Et maleri af Christen Købke: Luftstudie.

Alle de nævnte genstande blev solgt til danske købere.

3 værker fra det Bernstorff'ske Palæ malet af I.L. Jensen, for hvilke udvalget tog forbehold, blev inden auktionens afholdelse trukket tilbage af ejeren efter aftale med Planstyrelsen.

[Til toppen](#)

Beslutning i henhold til § 2, stk. 4.

Reglen i lovens § 2, stk. 4, går ud på, at stiller Kulturværdiudvalget forslag herom, kan Kulturministeren, når særlige omstændigheder taler derfor, beslutte, at loven anvendes på en kulturgenstand, der ikke er omfattet af loven. Anledningen til at rejse en sag vil typisk være, at Kulturværdiudvalget under forhåndsgennemgangen bliver opmærksom på genstande, hvis vurdering er under 100.000 kr., men som udvalget mener bør søges omfattet af lovens beskyttelsesbestemmelser. Såfremt Kulturministeren træffer beslutning i henhold til § 2, stk. 4, underretter udvalget auktionsfirmaet herom inden auktionen.

For kulturgenstande, der er omfattet af § 2, stk. 4, gælder, at ejeren skal underrette Kulturværdiudvalget om ejerskifte, og genstandene må ikke føres ud af landet uden tilladelse fra udvalget.

Kulturministeren besluttede i januar 1989, at et københavnsk Louis XVI chatol af mahogni fra omkring 1780, i auktionskataloget vurderet til 40.000 - 50.000 kr., omfattes af loven. Begrundelsen var, at der er god grund til at antage, at chatollet har tilknytning til Det kgl. Møbelmagazin, og at dette fornemt udførte møbel tillige er det eneste kendte af sin art. Chatollet blev på auktionen solgt til en privat dansk køber. Udover at underrette ejeren om Kulturministerens beslutning, bemærkede Kulturværdiudvalget i brevet til ejeren, at der ikke ved ministerens beslutning var taget stilling til, om en eventuel ansøgning om udførsel af chatollet kunne imødekommes, men det måtte anses for overvejende sandsynligt, at Kulturværdiudvalget ikke ville give tilladelse til udførsel. Udvalget henviste samtidig til retsvirkningerne af udførselsforbud, jfr. lovens § 11 og bekendtgørelsens § 10.

[Til toppen](#)

Retsvirkninger af udførselsforbud

Som anført skal Kulturværdiudvalget, hvis en ansøgning om udførselstilladelse afslås, fremsætte et tilbud om erhvervelse af genstanden til en pris, der kan opnås ved salg i det frie marked. Genstandens værdi fastsættes efter råd fra særligt sagkyndige. Som rådgivere for udvalget er udpeget Foreningen af Auktionsledere i Danmark, Dansk Antikvitethandler Union, Den Danske Antikvarboghandlerforening og Kunst- og Antikvitethandlerringen. Den sagkyndige bedømmelse vil også kunne indbefatte udenlandsk sagkundskab.

I tilfælde af, at en genstand, der er solgt på auktion, overtages i medfør af lovens § 11, vil genstandens værdi efter § 11, stk. 2, være hammerslagsprisen med tillæg af

auktionsomkostninger, svarende til købers nettokøbspris. Det står ejeren frit for, om købstilbuddet ønskes accepteret, eller om ejeren vælger at beholde genstanden. Ejeren kan frit sælge genstanden i Danmark. På grundlag af en ansøgning fra ejerens repræsentant har Kulturværdiudvalget besluttet at nægte udførselstilladelse til 1 genstand i 1989.

[Til toppen](#)

Pilos portræt af Frederik den Femte

På en auktion i april 1989 blev Carl Gustav Pilo's portræt af Frederik den Femte solgt til en udenlandsk køber. Maleriet viser kongen iført halv rustning over lys frakke med guldrækkeri, Elefantordnens blå bånd og med marskalsstav ved højre hånd. På hans venstre side bærer han brilliantbesat kårde. Maleriet er i en samtidig ramme af forgyldt egetræ udskåret med muslinger, blomster og bladværk, foroven krone. Den udenlandske køber ansøgte om udførselstilladelse, hvilket Kulturværdiudvalget ikke kunne imødekomme. Udover maleriets kunstneriske kvaliteter lagde udvalget vægt på, at maleriet har tilhørt kongens rådgiver, lensgreve Adam Gottlob Moltke, bygherren til Marienlyst Slot i Helsingør, og at det har været nedarvet direkte i den ældste mandslinie. Udvalget fremsatte samtidig et købstilbud svarende til hammerslagsprisen tillagt auktionsomkostninger, som køberen accepterede. Efter erhvervelsen, hvortil Augustinus Fonden, Helsingør Kommune og Helsingør Museumsforening har ydet økonomisk støtte, besluttede Kulturværdiudvalget, at maleriet overdrages til Helsingør Kommunes Museer med henblik på ophængning på Marienlyst Slot. Overdragelsen fandt sted ved en højtidelighed på slottet den 19. januar 1990.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Om værdifastsættelse af kulturgenstande

Til lovens afgrænsning af begrebet kulturværdi er knyttet bestemte værdikriterier. For kulturgenstande fra tiden før 1660 er der ikke knyttet nogen værdigrænse. For kulturgenstande, der er ældre end 100 år, gælder en værdigrænse på 100.000 kr. Fotografier er omfattet af en værdigrænse på 30.000 kr. Når Kulturværdiudvalget afslår en ansøgning om udførselstilladelse, skal det fremsætte et tilbud på erhvervelse af genstanden til en pris, der kan opnås ved salg i det frie marked. Set med Kulturværdiudvalgets øjne giver værdikriterierne næppe anledning til væsentlige problemer i dagligdagen. Vurdering af kulturgenstande er så absolut et område for fagfolk, såvel inden for de forskellige kulturelle institutioner som inden for de brancher, der er beskæftiget med omsætning af kulturgenstande. I ganske enkelte tilfælde har værdikriterierne imidlertid givet Kulturværdiudvalget anledning til nærmere overvejelser over de udøvede værdiskøn. Vurderingerne af Hetsch-møblementet og et C.A. Jensen maleri kan belyse problemstillingerne.

[Til toppen](#)

Hetsch-møblementet

Et møblement bestående af en sofa og 2 stole, tegnet af G.F. Hetsch i 1840'erne, blev i auktionskataloget vurderet til 20.000 - 25.000 kr. På auktionen i oktober 1987 købte en dansk antikvitetshandler møblerne for 62.000 kr. i hammerslag. I februar 1988 ansøgte antikvitetshandleren om udførselstilladelse og angav værdien af møblementet til 150.000 kr. (eksportpris). Kulturværdiudvalget afslog at give udførselstilladelse, da møblementet bør forblive i dansk eje, og man fremsatte samtidig i marts 1988 et tilbud om køb af møblementet for 90.000 kr. Købstilbuddet var efter udvalgets opfattelse udtryk for markedsværdien på dette tidspunkt. Ejeren fastholdt imidlertid, at udvalget skulle betale hans eksportpris, som var udtryk for den markedspris der kunne opnås ved salg til en engelsk antikvitetshandler. Efter en række drøftelser med ejeren og dennes advokat om overtagelsesprisen enedes parterne om at indhente yderligere ekspertudtalelser om værdien fra såvel indenlandske brancheorganisationer som engelske sagkyndige. De engelske vurderinger fra Juni 1988 svingede mellem 90.000 kr og 230.000 kr. medens de danske prisvurderinger fra januar 1989 gik fra 110.000 kr. og op til 180.000 kr. På dette grundlag overvejede Kulturværdiudvalget sagen påny, og efter endnu en forhandling enedes parterne i marts 1989 om en pris på 100.000 kr. for møblementet, hvortil kom 25.000 kr. som kompensation for afholdte renteomkostninger m.m. Efter erhvervelsen besluttede Kulturværdiudvalget at overdrage Hetsch-møblementet til Kunstindustrimuseet.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

C.A. Jensens portræt af I.C. Dahl

I februar 1989 blev Kulturværdiudvalget opmærksom på, at et maleri fra 1815 af C.A. Jensen forestillende malerkollegaen I.C. Dahl blev udbudt til salg i udlandet og dér vurderet til 125.000 - 190.000 kr. Det var udført fra Danmark i sommeren 1988, og i firmaets udførselspapirer var værdien angivet til 60.000 - 70.000 kr., hvorved maleriet frit kunne udføres. Det var Kulturværdiudvalgets opfattelse, at maleriets reelle værdi i 1988 var betydeligt højere end angivet i udførselspapirerne og vel i det mindste omkring 100.000 kr.-grænsen, således at firmaet burde have ansøgt om udførselstilladelse. Udvalget forsøgte forgæves at formå firmaet til at sende maleriet tilbage til Danmark til afgørelse af, om udførselstilladelse burde meddeles. Maleriet blev i marts 1989 solgt for 175.000 kr., idet det blev købt af Statens Museum for Kunst og således ad denne vej kom tilbage til landet. Men som følge af sagens forhistorie, samt for at få afklaret, hvor grænserne for en lovlig værdiansættelse af kulturgenstande i forbindelse med udførsel besluttede Kulturværdiudvalget at indgive politianmeldelse mod firmaet for overtrædelse af kulturværdilovens beskyttelsesbestemmelser.

De to omtalte sager viser, at lovens generelt formulerede værdikriterier i praksis kan undergives vide og højst forskellige værdiskøn. Markedsprisen er ikke en indlysende entydig størrelse. Den kan afhænge af stedet, hvor genstanden vurderes eller handles, og vurderingen kan være forskellig, afhængig af om den er udtryk for sælgers eller købers synspunkt. Målet bør efter Kulturværdiudvalgets opfattelse være, at der i forhold til kulturværdilovens værdikriterier tilstræbes et virkeligt realistisk værdiskøn. I sagen om C.A. Jensen-maleriet er

Kulturværdiudvalget gået ud fra lovens forudsætning om en beskyttelsesordning, der er tilrettelagt som en administrativ enkel ordning uden opbygning af nye administrative organer og omfattende kontrolforanstaltninger, om man har ment, at det til opfyldelsen af lovens formål må kunne forventes, at ejeren af en kulturgenstand eller dennes repræsentant udviser loyalitet over for beskyttelsesbestemmelserne, idet lovens håndhævelse praktisk talt udelukkende beror på deres positive medvirken.

[Til toppen](#)

Informationsvirksomhed m.v.

Kulturværdiudvalget udsendte i sommeren 1989 sin beretning for 1988 til brancheorganisationerne og deres medlemmer, museer, biblioteker, offentlige institutioner m.m. samt til pressen. En række dagblade refererede fra beretningen, og den blev omtalt i Status nr. 14. Man udsendte endvidere i 1989 et småtryk om loven på engelsk, tysk og fransk til herværende udenlandske repræsentationer og danske repræsentationer i udlandet. Småtrykket er samtidig udsendt til fremlæggelse i auktionslokaler, og hos antikvitetshandlere og antikvarboghandlere m.fl. med henblik på orientering af udenlandske købere om de danske beskyttelsesbestemmelser.

Kulturværdiudvalget forventer i lighed med tidligere år at udsende beretningen for 1989 til de nævnte brancheorganisationer, institutioner m.v., idet man finder det vigtigt, at der gives en løbende information, specielt over for sælgere og købere af kulturgenstande, om beskyttelsesordningen og Kulturværdiudvalgets vurderinger og afgørelser.

Kulturværdiudvalget, den 7. marts 1990

[Til toppen](#)